

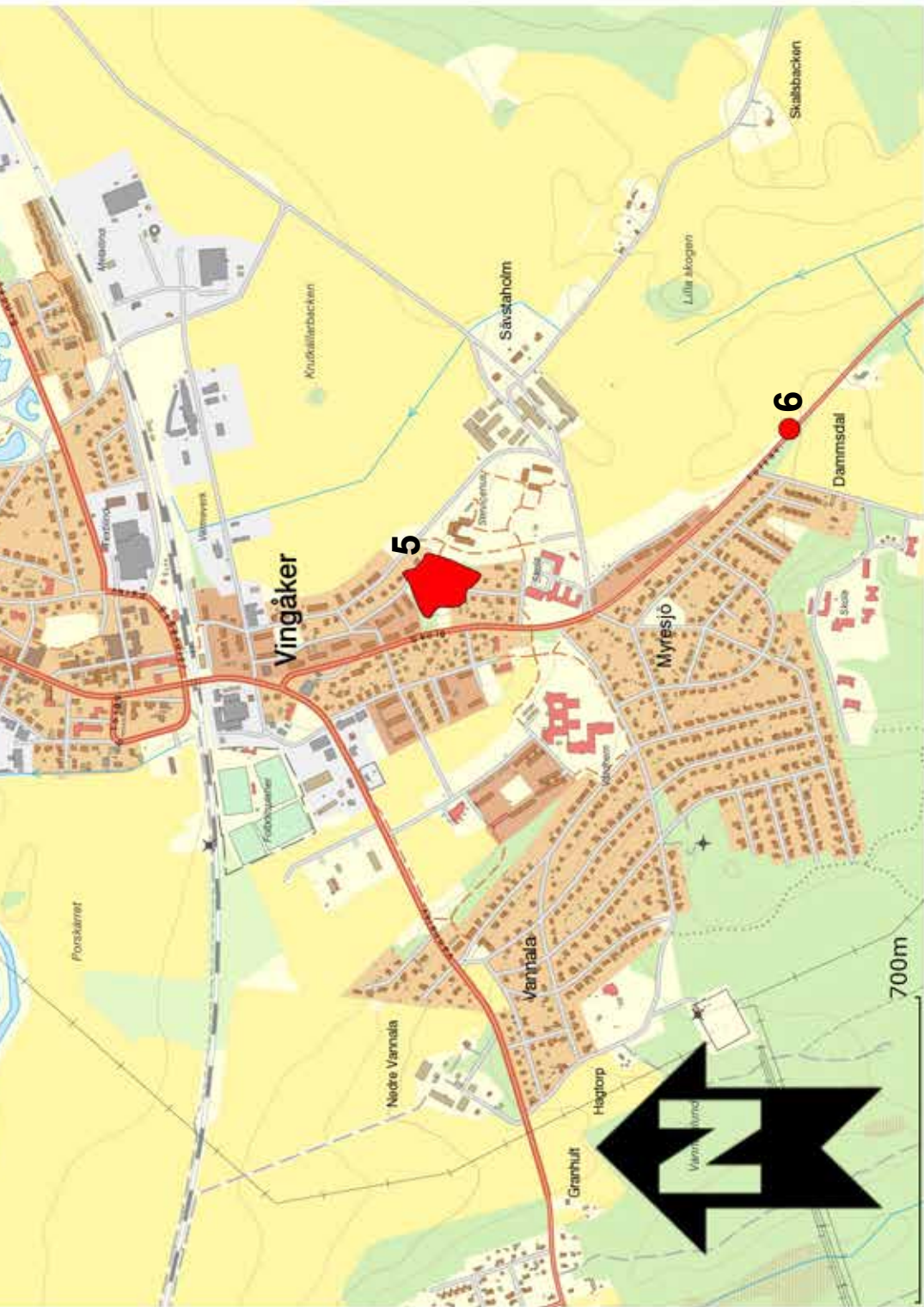
FORNTIDSMÖTEN I STAN

Vingåker

LÄTT
SVENSKA

Plats 1–6, områden med fornlämningar

PLATS 1 & 2

Väghållningssten och milstolpe

På medeltiden skötte bönderna vägarna i Sverige. De satte upp väghållningsstenar vid vägarna. Väghållningsstenarna visade den sträcka som varje bonde skulle sköta. Bra vägar var viktiga för exempelvis soldater när det var krig. Gården Lunda skulle sköta vägen från gården och fram till den här stenen.

Den cirka 100 år gamla häradskartan med platsen för milstolpen och väghållningsstenen markerad. Gården Lunda syns till vänster.

Vaghållningsstenen i diket.

Bönderna måste också skjutsa viktiga personer till olika platser. De fick betalt efter sträckans längd. Milstolparna visade en fjärdedels, en halv och en hel mil. Den här milstolpen har nog satts upp ungefär år 1836.

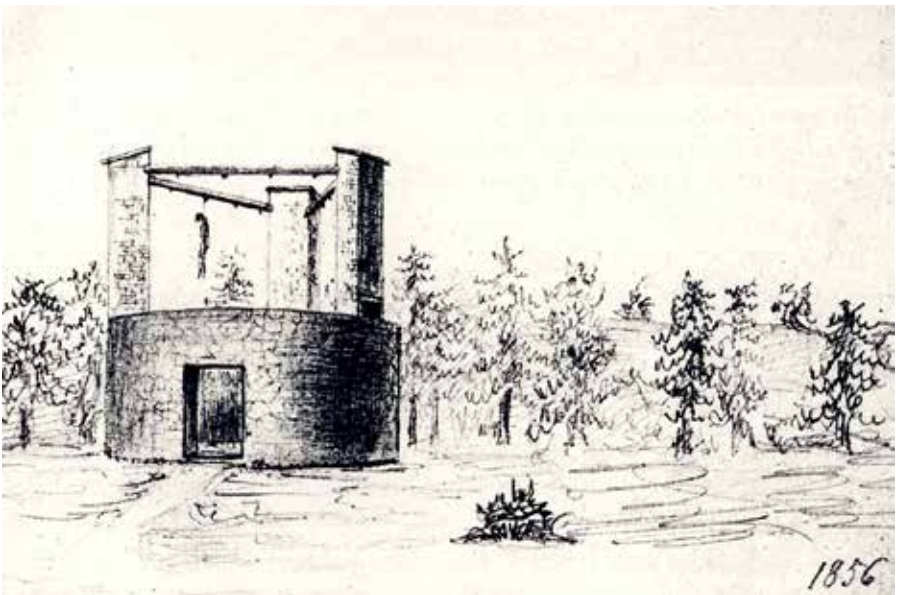
Milstolpen inne i en trädgård vid vägen.

PLATS 3

Avrättningsplats

I Vingåker fanns det en avrättningsplats förr i tiden. Ingen vet säkert var den låg. Dömda brottslingar dödades där.

Det finns omkring 300 kända gamla avrättningsplatser i Sverige. Det är nog platser som människor har velat glömma. En av de sista avrättningarna gjordes år 1876 i Malmköping. Dödsstraffet avskaffades år 1921.

Skiss av galgen på Hammarbyhöjden utanför Stockholm år 1856.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Människoskalle från arkeologisk undersökning av avrättningsplats utanför Vadstena.
FOTO EMMA KARLSSON ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

På en höjd utanför staden Vadstena i Östergötland fanns en gammal avrättningsplats. Där hittade arkeologer 24 män och en kvinna som hade dödats. De hade halshuggits eller blivit hängda. De flesta var yngre än fyrtio år.

PLATS 4

Hembygdsmuseum

I Vingåker finns ett hembygdsmuseum. I det vita huset kan man titta på många olika gamla saker från Vingåker. Man kan se kläder, möbler, husgeråd, redskap och verktyg. I det röda huset visas vagnar, slädar och jordbruksredskap. Där finns också ett litet skolmuseum.

Västra Vingåkers hembygdsförening har ett arkiv med gamla fotografier, tidningsurklipp och många andra dokument.

Vingåkers hembygdsmuseum, Vita och Röda museet.

Föremål i Vingåkers hembygdsmuseum, Vita museet.

PLATS 5

Gravfält och boplats

I en park nära Sävstaholm ligger ett stort gravfält från järnåldern. Här begravde människor sina döda. Man kan se 105 gravar.

Del av gravfältet.

FOTO ARKEOLOGIKONSULT

Arkeologer har grävt ut 22 av gravarna. Under järnåldern var det vanligt att man brände dem som hade dött. De brända benen lades i en lerkruka som begravdes.

En järnåldersgrav som den ofta ser ut när arkeologer försiktigt har grävt bort all jord och allt gräs som med tiden vuxit över den.

FOTO JONAS WIKBORG,
SOCIETAS ARCHAEOLOGICA UPSALIENSIS

Skadad grav från Vingåker som undersökts arkeologiskt år 2015.

FOTO ARKEOLOGIKONSULT

Gravfynd från Vingåker. Krukskärvor, röd glaspärla och tänder från människa.
FOTO ARKEOLOGIKONSULT

Det var vanligt att de döda fick med sig saker i graven. I gravfältet i Vingåker har arkeologer hittat olika spännen av brons, kammar, spelpjäser av ben och fina glaspärlor. Pärlorna kan ha importerats från Mellanöstern.

Vattennivån i Vingåker för 6 500 år sedan. Vattnet stod då ungefär 40 meter högre än idag.

Innan gravfältet byggdes fanns det en boplats här. Det var på stenåldern för 6 500 år sedan. Vattnet var då 40 meter högre än idag. Människorna på stenåldern var jägare och samlare. De hade redskap av sten.

PLATS 6

Grav från stenåldern

På 1930-talet gjorde arkeologer en utgrävning av en grav från stenåldern. Den kultur som fanns då kallas för stridsyxekulturen. En halv meter under marken hittade arkeologerna sot och kol efter en död människa. De hittade också en dekorerad lerkruka, delar av tio pärlor av bärnsten, en slipsten, några redskap av flinta, en marleka och ett hängsmycke av skiffer.

I graven hittades skärvorna till denna fint dekorerad lerkruka. Försiktigt hoplappad är krukans knappt 20 cm höj.

FOTO JACKIE TAFFINDER,
HISTORISKA MUSEET

Hängsmycke av skiffer och marleka.

FOTO SARA KUSMIN, HISTORISKA MUSEET

Bärnstenspärlor.

FOTO HISTORISKA MUSEET

Människorna i stridsyxekulturen var släkt med människor från området vid Svarta Havet och Kaspiska havet. Det vet man genom DNA-analyser. Forskarna tror att stora folkgrupper har vandrat genom Europa. För ungefär 4 800 år sedan nådde de Sverige. Genom dem lärde vi oss bland annat att använda hjulet, oxen och fårens ull.

Funderingar

1. Hur har människor rest under olika tider?
2. Vad betyder den plats du lever på, hembygden, för dig?
3. Vem blev begravd? Och vem blev inte begravd?
4. Varför finns det fina saker i graven ibland?
5. Ibland finns det många saker och ibland inga saker i gravarna. Varför det?
6. Ibland hittar arkeologerna saker från Mellanöstern i gravar från järnåldern. Varför det?
7. Varför började grupper av människor flytta för ungefär 5 000 år sedan?

Var finns det fornlämningar?

Information om fornlämningar i Sverige finns här:

www.fornsok.se

Ordlista

Avrättningsplats	En plats där brottslingar dödades när de var dömda till döden
Boplats	En plats där människor har bott eller bor
Brons	En blandning av metallerna koppar och tenn
Flinta	En sorts sten som kan bli vass
Fornlämning	Spår av människors aktiviteter förr i tiden
Gravfält	En samling gravar
Hembygd	Området runt hemmet, platsen där man har växt upp
Jägare	En människa som dödar vilda djur till mat
Järnålder	Tiden från 2 500 till 1 000 år före nutid
Marleka	En sorts sten som bildas naturligt på havets botten
Medeltid	Tiden från år 1050 till år 1550
Milstolpe	Vägmärke som visade hel, halv och fjärdedels mil
Samlare	En människa som samlar växter till mat
Skiffer	En sorts sten som består av tunna skivor
Stenålder	Tiden fram till 3 800 år före nutid
Stridsyxekultur	Folk som kom till Sverige och levde här för cirka 4 800 till 4 300 år sedan
Väghållningssten	Sten som visade den sträcka av vägen som varje gård skulle sköta

Alla fornlämningar i Sverige är skyddade genom kulturmiljölagen.

Det betyder att det är förbjudet att förstöra en fornlämning genom att till exempel gräva i den. Anledningen till att fornlämningar skyddas är att alla ska kunna få tillgång till den historia som varje fornlämning berättar om, nu och i framtiden.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

För samtliga kartor gäller (där ej annat anges):
© Länsstyrelsen i Södermanlands län, primär information
© Lantmäteriet – GSD Fastighetskartan, grundkarta
Foto: Länsstyrelsen (där ej annat anges)

Produktion: You Are Here

2020